

ZEVENDE HOOFDSTUK

DE PANNE

De Panne is het, en niet La Panne, zooals men den schoonen, duidelijken naam verbastert. Men weet wat een duinpan is, in Vlaanderen een panne; 't dorpje ligt daar als in een vlakke van het in dien hoek zoo breede en woeste duin.

Waar is het Panne van Hendrik Conscience?

Op een zomerdag van 1859 kwam de toen reeds vermaarde schrijver in De Panne aan. Van Antwerpen was het een verre reis. Veurne, Dixmuiden, Nieuwpoort lagen nog als in de buitenwereld, want de trein reed van Gent, via Brugge wel naar Oostende, maar niet naar Vlaanderens stillen Westhoek. Van Oostende nam men dus een rijtuig of wandelde men zeven tot acht uren, iets waartoe Conscience wel in staat was, en die dat dan ook wel zal gedaan hebben.

De schrijver kwam dus in De Panne aan en begaf zich naar de eenige herberg aan het strand, de nederige « estaminet », waar de welgestelde Veurenaars uitspanden, als ze per gerij op een mooien zomerdag eens naar zee reden.

Conscience nam er zijn intrek en vroeg naar visscher Smagge. Deze was in 1830 vrijwilliger geweest, juist als Conscience en beiden hadden elkander bij 't leger leeren kennen. En de toekomstige schrijver, die toen reeds onderzoekend van geest was, ging veel met den Pannenaar om en luisterde belangstellend naar bijzonderheden van 't leven ginds en dat onbekende gewest aan de zee.

Nu wilde hij de visschers beschrijven en vroeg naar zijn ouden vriend. Smagge was op zee. Na eenige dagen keerde hij terug... Met zijn zoontje, dat aan den wal vader nooit verliet — want moeder was overleden — ging de vischer naar de herberg en werd er hartelijk door Conscience begroet. De schrijver verzocht hem, eenige weken

aan wal te blijven en toen zag men beiden dagen door de duinen zwerven, terwijl vader Smagge maar vertelde en Conscience luisterde.

Eeingen tijd later bezocht Conscience weer de afgelegen visschersplaats, nu vergezeld door den bekenden teekenaar Dujardin.

Weldra verscheen « Bella Stock », een roman, die in De Panne speelt, en in Dujardin's teekeningen herkende men 't portret van menigen Pannenaar. Stock was sprekend vader Smagge en Bella Stock geleek uitstekend op Bela Smagge, de dochter van onzen vischer.

Het Panne van die dagen was slechts een gehucht, behoorend tot de gemeente Adinkerke, welk dorp drie kwartier gaans verder lag. De meeste bewoners waren visschers, die tegelijk een akkertje op 't duin bewerkten en er groenten en aardappelen kweekten. De menschen moesten hard werken voor den kost. Veel mannen gingen met de sloepen van Duinkerken of Grevelingen ter kabeljauwvangst naar IJsland en bleven dus maanden weg. Immers, de Noordzeevaart in den zomer bracht te weinig op, want wegens de onvoldoende verkeersmiddelen kon men tijdens 't warme weer de visch niet spoedig genoeg verzenden en moest men ze voor een appel en een ei afstaan.

De vrouwen bleven dus alleen thuis en moesten flink meehelpen om voor 't kroost, dat in de meeste huizekes zeer talrijk was den kost te winnen. Ze werkten bij de polderboeren, gingen naar 't strand, vingen garnalen en beurden die uit te Veurne. Maar konden ze hun waar hier niet van de hand doen, wat dikwijls 't geval was, dan trokken ze verder, drie, vier uur gaans, met een vracht van dertig tot vijftig kilogram in den korf op den rug, naar Dixmuiden, Alveringen, Loo... tot ze met wat arme stuivers toch tevreden huiswaarts keerden.

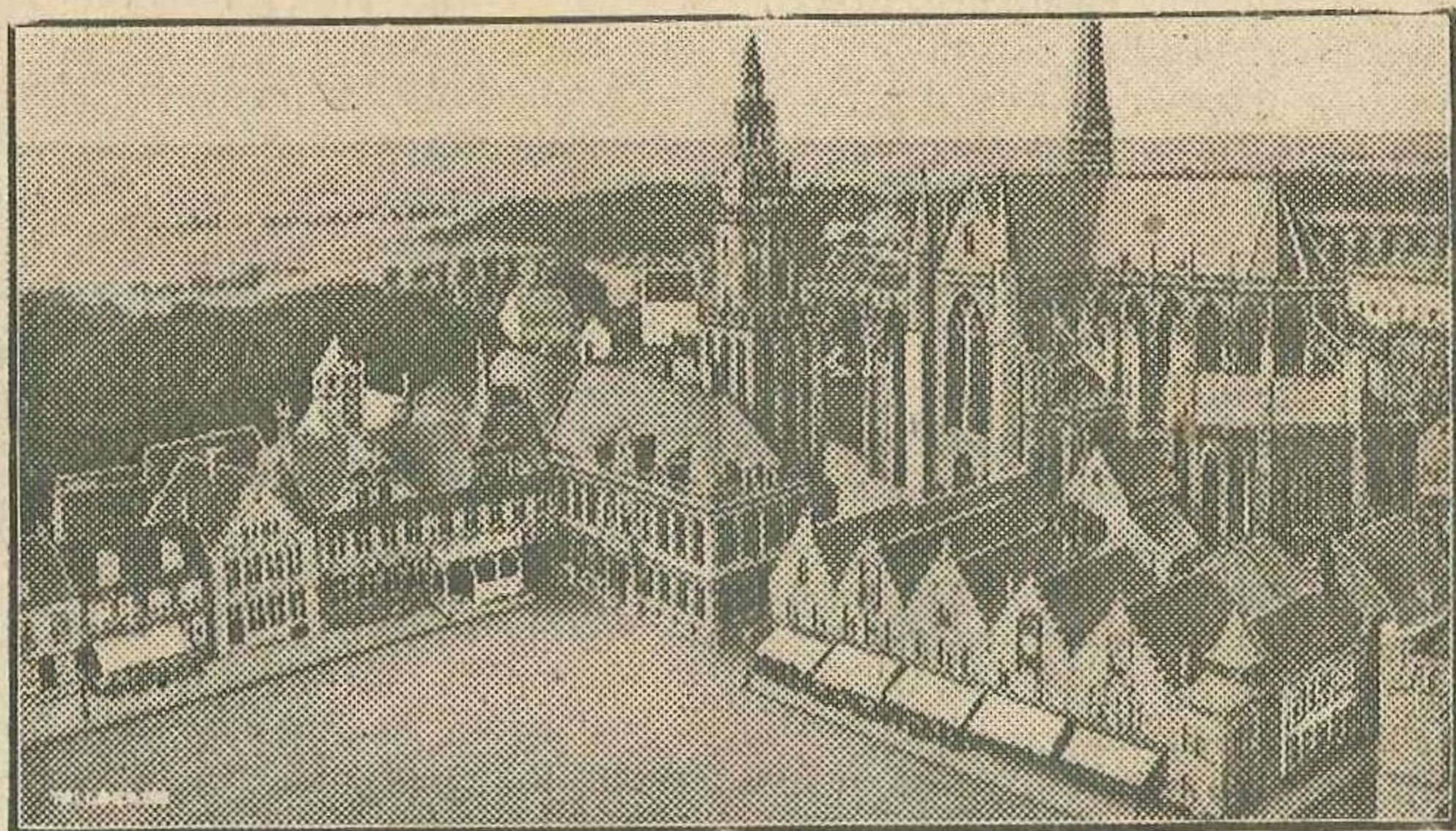
't Was braaf volk in De Panne, ordelijk, goedig en zedelijk. 't Eenig vermaak bestond uit een partijtje kaarten en een spel op de schuiftafel; nu en dan een dansje op de tonen van de accordeon (harmonica); ja, als 't kermis of groot feest was, moest er beter orkest zijn, en huurde men een vioolspeler van Nieuwpoort.

De vreemdeling, die door 't duin kwam, werd beleefd door groot en klein begroet, en, wandelde een pastoor dezen kant uit, dan vroegen de kinderen hem zijn zegen en kregen ze ook een « santje », een prentje, groot ge-

kenden de Duitsche benden te goed om ook nog maar een kansje te wagen, ze nogmaals te ontmoeten.

De Panne zwermde van soldaten. Onder hen bevond zich Raoul Magelein. Hij hoorde kameraden brommen en vloeken, omdat ze nog niet in rust naar Frankrijk mochten. Ze waren wel van den IJzer herwaarts gezonden, maar begrepen, dat ze elk oogenblik terug oostelijker konden gestuurd worden.

Wat kon het Raoul schelen waar men hem bande! Zijn gemoed was somber als de stemming die nu over Veurne-

Het Stadhuis, het Belfort, het Gerechtshof en de St. Walburgakerk te Veurne

schenk voor hen, wier hand al heel gauw gevuld was.

Nu in deze Octoberdagen zat De Panne vol vluchtelingen en soldaten.

Veel bewoners van de dorpen tusschen Brugge en den IJzer weken niet verder dan het visschersdorp, want ze hoopten, dat hun vlucht niet lang duren en de vijand weer spoedig verdreven zijn zou.

Wie kon het drama van den vier-jaren langen strijd voorzien! Had men niet gezegd, dat een moderne oorlog slechts hoogstens vier maanden duren kon? En menigeen geloofde nog vast en zeker, dat de Russen te Berlijn de Duitsche kerstmis verstoren zouden.

Alleen de meeste bannelingen van Leuven en Aarschot trokken verder. Zij

Ambacht lag, waar de nevelen over de kanalen en watergangen, de akkers en weiden hingen. Zooeven nog had bij Dixmuidensche vluchtelingen gesproken en hun gevraagd of ze niets van de Veirle's wisten...

— Is het de dochter, die ge zoudt willen zien! Die loopt heele dagen met en hinkepoet rond! klonk het ruw.

Raoul voelde, dat hij Nancy verloren had, maar, meer dan op haar, was hij op dien vreemdeling verbitterd.

— Ha, kan ik hem zien... ik schiet hem omver, grijnsde hij. Waagde hij zich maar eens op een plaats waar ik op post sta!

En dan vloekte hij van woede, van razernij.

Hij scheen ongevoelig voor het drama, dat zich in zijn eigen gewest, zijn eigen stad scheen af te spelen.

Veurne-Ambacht had in de laatste weken immers maar één beteekening gehad voor hem. Daar woonde Nancy en als hij aan haar dacht, was hij zelfs te midden van het hevigst geweld zeer teer geworden.

Zoo liep Raoul nu te mijmeren op het strand van De Panne. Gejuich wekte hem uit zijn gepeinzen. Hij keek op.

Eensklaps zag hij den koning. De vorst liep langs de waterlijn, de handen op den rug, het hoofd licht gebogen. Hoog toch rees zijn gestalte.

't Was een tragisch gezicht, deze koning van een klein, vreedzaam landeke, nu ook een banneling als duizenden anderen.

Wat mocht er wel omgaan in zijn hoofd en hart?

Burgers juichtten hem toe. Waarschijnlijk had hij in deze zware oogenblikken liever de grootste stilte om zich heen gehad. Soldaten hielden zich op eerbiedigen afstand... en ontevreden stemmen zwegen, want het maakte diepen indruk op al die kerels, dat de Koning in hun midden bleef...

— Hij doet toch anders dan ons gouvernement! riep er een uit de groep waar Raoul nu beland was. Weet ge 't al, dat het weer schampavie heeft gespeeld!

— Naar Frankrijk zeker? klonk het.

— Op de Pieter Die Coninck, en de fonctionarissen, heel hun bende schrijvers en pennelikkers, op de stad Antwerpen... Den 13en zijn ze al uit Oostende vertrokken. Ze hebben wel gezorgd, dat ze niet te laat zijn. En ze hebben niet moeten drummen lijk al de dompelaars van vluchtelingen, die een beetje later met de Marie-Henriette wilden vertrekken.

De arme duivels hadden niet in rijke hotels gelogeerd lijk de heeren van 't gouvernement, maar tusschen en op hun pakken en zakken onder den blooten hemel.

Vrouwen en kinderen schreemden en allen huiverden van de koude. En als de boot daar lag, vochten ze om een plaatsje... En dan kwam daar nog een Duitsch vliegmachien, die een bom smeed! Zie, dat vergeet ik van mijn le-

ven niet... Ik heb het gezien, want mijn zuster en haar twee jongens waren daar ook bij. Dat getier en gehuil... dat gewoel en gevecht... De bom viel gelukkig in zee... De Marie-Henriette vertrok en nog andere booten en sloepen... maar duizenden vluchtelingen bleven staan en ge ziet ze nu naar hier afkomen in de trams en op wagens en karren, te voet en zeker zooveel zijn er over Blankenberge naar Holland gegaan.. Maar 't gouvernement was 't eerst de pijp uit en zal wel ergens in Frankrijk goede kamers en fijne fricot gereed vinden... Neen, dan eerbied voor den koning...

En aller blikken richtten zich weer naar den eenzamen wandelaar, wien 't verdriet bittere plooiën om den mond wong.

— De minister van oorlog, de Broqueville, is te Duinkerke... Hij zit daar op 't stadhuis... vervolgde de soldaat, die goed ingelicht was. Hij is niet zoo ver als de anderen, maar toch nog een heel eindekte achter ons. En als 't nood doet, zal hij rap verdwenen zijn.

— Te Duinkerke... dus moeten wij hier vechten... merkte een ander op.

— Twijfelt ge daar nog aan! Ginder boven Dixmuiden en Nieuwpoort zijn ze al bezig.

Zooals De Panne waren alle dorpen nu vol krijgsbeweging.

Men had het gat voor Duinkerke en Calais gestopt... Maar hoe?

De koning had tot zijn leger een proclamatie gericht:

Soldaten,

Ziedaar twee maanden en meer, dat gij strijdt voor de rechtvaardigste der zaken, voor uw haard, voor de nationale onafhankelijkheid!

Gij hebt de vijandelijke legers tegengehouden, drie belegeringen ondergaan, verscheidene uitvallen uitgevoerd, en zonder verliezen een langen terugtocht door een nauwe gang volvoerd.

Tot nu toe stond gij in deze ontzaglijke worsteling alleen. Nu bevindt gij u aan de zijde der wakkere Fransche en Engelsche legers. Het is nu aan u om door hardnekkigheid en dapperheid, waarvan gij zooveel bewijzen hebt gegeven, de eer onzer wapenen hoog te houden. Onze nationale eer staat op 't spel.

Soldaten,

Blijkt met vertrouwen de toekomst in, strijdt met moed. Dat in de stellingen, waar ik u zal plaatsen, uw blikken alleen voorwaarts gericht zijn en beschouwt als verrader jegens het vaderland ieder, die het woord terugtocht uitspreken zal zonder dat het formeel bevel daartoe gegeven is.

Het oogenblik is gekomen, om met de hulp van onze machtige bondgenooten, van den bodem van ons dierbaar vaderland den vijand te verjagen, die het overweldigd heeft met verkrachting van zijn verbintenissen en de heilige rechten van een vrij volk.

ALBERT.

Maar heel weinig soldaten kregen deze proklamatie onder de oogen.

De hoop op een verblijf in Frankrijk werd echter steeds kleiner, want feitelijk was het voorspel van den IJzer slag reeds begonnen.

In theorie mochten de bondgenooten aan onze zijde zijn, toch zag men nog geen andere vertegenwoordigers dan het handjevol fusiliers-mariniers en de koloniale ruiters.

Te Veurne beraadslaagden de militaire overheden. Zij zetelden op het stadhuis en namen maatregelen voor de verdediging van de IJzerlinie. Deze waren de volgende:

De 2de divisie moest den linkeroever van den IJzer bezetten van af de zee tot paal 4, bij Sint-Joris, en dus vooral de bruggen van Nieuwpoort en die van de Eendracht tusschen Sint-Joris en Mannekensvere verdedigen. Een voorwacht bezette op den anderen oever Lombardzijde en Mannekensvere.

Dan volgde de 1° divisie van paal 4 tot paal 10 voor Keiem. Zij verdedigde de brug van Schoorbakke op den weg

Brugge-Veurne, en plaatste een voorwacht te Schoore.

Dan werd de 4° divisie opgesteld tusschen paal 10 en 16 nabij Dixmuiden. In haar sektor lag de brug van Ter-vate.

Van paal 16 begon de linie der Fransche fusiliers-mariniers, die geen eigen geschut hadden en door onze kleine batterijen van 75 ondersteund moesten worden.

De fusiliers hebben dus de taak de stad Dixmuiden te verdedigen. Hun front eindigde aan paal 20 voor Sint-Jacobs Kapelle, waar de 5° en 6° divisie den IJzer en verder de Ieperlee bezetten tot Boesinge.

De 3° divisie bleef voorloopig in reserve.

Bij Boesinge en Ieperen werkten onze 1° ruitery divisie met Fransche kavalerie. Onze 2° ruitery-divisie werd achter Nieuwpoort geplaatst. Op het papier was de bres dus gestopt, maar onze 48.000 soldaten vormden toch slechts een zeer dunne lijn van gemiddeld een man per meter. En de vijand naderde in dichte massa's. De IJzer zelf is een kleine rivier met veel bochten, welke gevaar opleverden voor aanvallen in de flanken, maar gelukkig bood de Westelijke dijk, die hooger was dan de Oostelijke, aan onze troepen toch eenige beschutting.

Er was onvoldoende munitie, er waren te weinig geweren, de voeding liet alles te wenschen over, zoodat de officieren maar de oogen sloten, wanneer de uitgehongerde soldaten hun slag deden op hoeven en in huizen, en bovenal lagen de Belgen en Franschen daar afgemat in hun schamele, vochtige loopgraven, gedolven in een bodem, waar het water voortdurend doorzijpelde.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELOOFT IN HET «NEMANDSLAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel